

**บุปผาพาเพลิน: ภาพพจน์ประเทืองอารมณ์และแนวคิดประเทืองปัญญา****Buppha Paphern: Figure of Speech to Enhance Emotions,  
Thoughts, and Wisdom**

รพีพรรณ เพชรอนันต์กุล Rapeephan Petchanankul \*

วันรับบทความ 7 พฤศจิกายน 2566 / วันแก้ไขบทความ 29 พฤศจิกายน 2566 / วันตอบรับบทความ 6 ธันวาคม 2566

ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2563). *บุปผาพาเพลิน*. กรุงเทพฯ : เอส. ออฟเซ็ต กราฟฟิค ดีไซน์.

327 หน้า ภาพประกอบ

**บทคัดย่อ**

*บุปผาพาเพลิน* เป็นหนังสือรวมบทกลอนดอกไม้ที่ผู้ประพันธ์ได้เชื่อมโยงดอกไม้กับสาระต่าง ๆ เช่น ตำนาน สรรพคุณ ข้อคิด ลักษณะโดยทั่วไปของดอกไม้ บทประพันธ์ส่วนใหญ่เป็นกลอนสุภาพ ปรากฏสุนทรียภาพในการประพันธ์คือการใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา บุคคลวัต ปฏิพจน์ อุปลักษณ์ การอ้างอิง และสัทพจน์ และแนวคิดของบทประพันธ์ ได้แก่ ธรรมชาติ ปรัชญาการใช้ชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และสังคม

**คำสำคัญ** ภาพพจน์ แนวคิด *บุปผาพาเพลิน*

---

\*อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมล Rapeephan.p@rsu.ac.th

### Abstract

*Buppha Paphlem* is a collection of poems in which the author related different flowers to different comprehensive contexts, such as legends, properties, ideas, and general characteristics of flowers. Most of the poems were *Klonsupab*, a form of Thai octameter poem, with aesthetic use of figurative language including simile, personification, rhetorical questions, metaphor, allusion, and onomatopoeia. The themes of the poems were nature, philosophy of life, tradition, religion, and society.

**Keywords:** Figure of speech, Theme, *Buppha Paphlem*

### บทนำ

บุปผาพาเพลิน เป็นหนังสือรวบรวมวรรณกรรมร้อยกรองของ ศาสตราจารย์ ดร.ศรีเรื่อน แก้วกัจจวาล ที่ผูกพันกับดอกไม้ เริ่มเขียนบทกลอนดอกไม้ในหนังสือกลอน *ดอกไม้ใกล้มิตร* ตามคำชวนของมิตรสหาย ต่อมาได้เผยแพร่กลอนดอกไม้ในเฟซบุ๊กพร้อมกับภาพดอกไม้ที่กล่าวถึงในบทกลอนนั้น

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงดอกไม้หลากหลายชนิดโดยเชื่อมโยงกับสาระต่าง ๆ ตามจินตนาการเกี่ยวกับตำนาน สรรพคุณ ข้อคิด ลักษณะทั่วไปของดอกไม้ เพื่อเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดอกไม้ที่กล่าวถึงในบทกลอนนั้น ให้เพื่อนได้ทราบ และมีภาพประกอบ

สาระของเนื้อเรื่องได้แบ่งสาระเป็น 10 บท ได้แก่

1. บุปผากิตติยศ ประกอบด้วยบทกลอนดอกไม้ของบุคคลผู้มีเกียรติที่ผู้ประพันธ์ชื่นชอบเคารพนับถือ ดังปรากฏในคำนำของผู้ประพันธ์ ได้แก่

“ศิลปินแห่งชาติด้านวรรณศิลป์ 4 ท่าน คือ คุณประยอม ชองทอง, คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, คุณอดุลย์ จันทศักดิ์ และคุณชัชฌาญ แสงกระจ่าง และนักกลอนที่ข้าพเจ้าชื่นชมได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มะเนาะ ยูเด็น, รองศาสตราจารย์วันเนา ยูเด็น, คุณนิภา ทองถาวร (บางยี่ขัน), รองศาสตราจารย์นภลัย สุวรรณธาดา, คุณสุรีย์ พันเจริญ, ม.ร.ว.จิราวดี จุฑาสมิติ, คุณพยงค์ คุชาลัย (มเหยงค์), รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง, คุณสุรภา เดชะ, รองศาสตราจารย์มธุรส วิสุทธกุล, คุณอรพิน อินโท, คุณอุบล สรรพชัยพงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ แก้วกัจจวาล” (Kaewkungwal. 2020, p. ii)

2. รักเอ๋ย กล่าวถึงดอกไม้ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรัก ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 30 เรื่อง ได้แก่ รักเอ๋ย, รักแรกพบ, แอบรัก, กุหลาบสีชมพู, กุหลาบสีชมพูอ่อน, แดฟโฟดิล, แพนซี, จันทน์กะพ้อ, มลุลี, สาวล้านทราย, ไข่มุกอันดามัน, ชมนาด, การเวก, กุหลาบมอญ, กุหลาบใจแต่เธอ, กลายพรหม, หอมหมื่นลิ้น, หน้าวัว, ยี่โถ, ออย่าลืมฉัน, บีโกเนีย, สร้อยเพชร, พวงแก้วมณี, พุดตง, เข็มขาว, หงอนนาค, เนโมฟีลา, นมสวรรค์, แดนดิไลออน และดอกรัก

3. หวนคะนึง ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 28 เรื่อง ได้แก่ รสสุคนธ์, กรรมนิกรร่วรงโรย, แยมปิ่นง, มาลัยทอง, พู่กันทอง, ช่อมาลี, ดอกแวมยสุรา, กุหลาบสีน้ำเงิน, กุหลาบเหลือง, สายหยุดแดง, จำปาจำลาจาก, บานเย็น, ดอกผักแว่นตอย, กุหลาบม่วง, กุหลาบโรย, ดอกผักบึงทะเล, ศรีมาลา, โคมญี่ปุ่น, รักในสายหมอก, กุหลาบป่า...ที่ปากีสถาน, วาเลนไทน์ปีนี้ไม่มีเธอ, ไล้แลค, อาซาเลีย, ซากุระครวญ, อาลัยวิลทีเรีย, ดอกคุณรำพัน, ฤดูใบไม้ร่วง และฝนลั่งฟ้า

4. ประดับโลก ประดับใจ ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 54 เรื่อง ได้แก่ ชวนชม, ทิวลิป, โรโดเดนดรอน, พุดตานไทย-ญี่ปุ่น, ดอกผีเสื้อ, สายน้ำผึ้ง, ลัดดาวัลย์, อรพิม, หิรัญญิการ์, ดอกตัวป่า, ดอกแพร์, แก้วเจ้าจอม, ศรีตรัง, ผกากรอง, สาละศรีลังกา, จันทร์ทอง, จันผา กล้วยไม้ข้างกระ, กล้วยไม้แคทลียา, พวงคราม, กระจีตมเถา, หางนกยูงไทย, มหาหงส์งามดั่งหงส์, ย่าหยยา, แพรเซียงไ้, พวงแสด, เฟื่องฟ้า, จำปี, ลีลาวดีสามสี, บัทเทอร์เบอร์, ลิลลี่แห่งหุบเขา, ซบาหลากสี, พุระหง, กระจีต, บัวดิน, ปักษาสวรรค์, เทียนนกแก้ว, กระจีตประหม่อม, เอื้องผึ้ง, กาหลงบินหลง, โยทะกา, คำมอกหลวง, หมักม่อ, เอนอ้า, พลองน้ำเงิน, บุนนาค, ส่าเหล้าปัตตานี, ผีเสื้อราตรี, สร้อยอินทนิล, ปิ่นนกลี, ระบายแก้ว กุหลาบช่างงามนัก, ระเบียบหมู่ดอกไม้ในเพ็ญจันทร์ และโลกสวยงาม

5. ชวนพิศ ชวนคิด ประกอบด้วยบทกลอน ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 46 เรื่อง ได้แก่ ดอกหญ้า มณฑา, บัวขาว, โมก, สาละที่กุลินารา, กาสะลองคำ, แปรงขวด, ดอกค่างดาว, ดอกกระบองเพชร, กุหลาบเอย, กุหลาบพุกาม, ดาวเรือง, กุหลาบแดง, จิกป่า, ทองดิ่ง, พุด, พุดซ้อน, ไมยราบ, ผักตบชวา, หางกระรอก, เขี้ยวกระแต, ช้องนาง, เล็บมีอนาง, ดาวกระจาย, หางนกยูง, ปี่อัน, แสงอาทิตย์, ทองกวาว, แมกโนเลีย, พญาไร้ใบ, นมตำเลีย, หัวใจหลังเลือด, หัว...หัวใจหลังเลือด, บานบุรี, เรื่องรองดั่งทองอุไร, เอเดลไวส์, แคทลียาจีว, ดอกแก้ว, บานไม่รู้โรย, ใบบังบัว บัวบังใบ, บัวบา, ยามสงในสวน (ดอกถั่วผีเสื้อ), ดอกไม้ในมหานคร, หิมะโปรยโรยคลุมพฤษภ, ผีเสื้อแสนสวย และพลิวไหวใบไม้

6. ชอนความหมาย ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 46 เรื่อง ได้แก่ รักเร่, ดอกท้อ ลูกท้อ, โบทัน, พุทธรักษา, ธรรมรักษา, นางค่อม, วาสนา, ดอกใบเงินใบทอง, มังกรคาบแก้ว, ดอกกระซัง, แตรนางฟ้า, มะลิ, มะลิซ้อน, บูชาแม่, เบญจมาศ, บานชื่น, นางแยม, ยี่หุบ, ราชาวดี, ชอนกลิ่น, ดอกนีออน, ชมจันทร์, ดาหลา, อโคสบัน, พยอม, ประดู่เหลืองแดง, กล้วยไม้คาลิปโซ่, กล้วยไม้แมงมุม, พุ่มจอมพล, ป๊อบบี้แดง, นาร์ซิสส์, ไฮเดรนเยีย, ดอกเข้าพรรษา, เหลืองศิริบุณ, ประทัดจีน, ดอกเข็ม, ว่านมหาลาภ, ว่านจูนาง, พวงหยก, พวงโกเมน, ขาวปิ่น, นีวทอง, เอื้องหมายนา, รองเท้านารี, มะพูด, นมแมว และลำดวน

7. ขวัญกำลังใจ ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 26 เรื่อง ได้แก่ สายหยุด, อรุณเบิกฟ้า, มอร์นิงกลอรี, วิสทีเรีย, เอื้องสายเสริฐ, เอื้องตาเหิน, เอื้องจำปา, ทองอุไรเรื่องรอง, เหลืองซิวาล, แพงพวย, ต้อยตึง, ชงโค, ตีอกวูด, ชัยพฤกษ์, กัลปพฤกษ์, พวงแก้วกุดั่น, พยับหมอก, พุดน้ำบุศย์, พุดจิบ, เทียนกิ่งแดง, เทียนกิ่งขาว, กระพี้จั่น, ก้นกระรา, กระดิ่งนางฟ้า, บัวสวรรค์ และขอฝนน้อย

8. สรรพคุณ ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 26 เรื่อง ได้แก่ ดอกทับทิม, มะตาด, มะพลับ, ลูกมะพลับ, มะม่วงหาวมะนาวโห่, มะขาม, สะตอ, กระถิน, มะยม, ลูกฉิ่ง, ตะลิงปลิง, ตะลิงปลิงตำน้ำพริก, ดอกปฐู, ดอกกาแฟ, กรรมนิกร, สารภี, ปีบ, พิภูล, จี๊ป่า, ไคร้หอม, ชมพู, มะแว้ง, เสาวรส, แก้วมังกร, ดอกขจร, อัญชัน และลาเวนเดอร์

9. สายสัมพันธ์ ประกอบด้วยบทกลอน จำนวน 24 เรื่อง ได้แก่ ดอกไม้ให้ญาติมิตร, คริสต์มาส, มอภพร วันปีใหม่, หมู่มาลี, มะลิซ้อนกับกุหลาบหอม, ลิลลี่, ไอริส, บุหงาส่าหรี, อย่าลืมฉัน, ดอกไม้ให้คุณในวันสงกรานต์, ปวงดอกไม้, ปีใหม่สีชมพู, พวงชมพูสุดใส, บัวหลายสี, เข็มอินเดียดหลายสี, รักเกินปลายฟ้า, รอเธอ, คืนวันมีดสว่าง, ฝึเลือกับดอกไม้, จันทร์ไม่ลับฟ้า, ดาวกระซิบรัก, จามจุรี, ชงโคตักอักษร และพบกันเพื่ออำลาจาก

10. ร้อยดอกคำ เป็นบทกลอนส่งท้าย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ลอยกระทง ของ “มะเนาะ ยูเด็น” และ พระร่วงรดดอกคำงามถึงยามลา ของผู้ประพันธ์

ท้ายเล่มมีดัชนีค้นคำและประวัติผู้ประพันธ์

รูปแบบคำประพันธ์ส่วนใหญ่คือกลอนแปดความยาว 2 บท ผลงานทั้งหมดมีคุณภาพดีเด่นด้านสุนทรียภาพและแนวคิดของผู้ประพันธ์ ในด้านสุนทรียภาพของบทกลอนนั้น มีการใช้ภาพพจน์ แสดงให้เห็นความสามารถของผู้ประพันธ์ในการเลือกสรรถ้อยคำได้อย่างเหมาะสม ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาภาพพจน์และแนวคิดในหนังสือบุปผาพาเพลิน

## 1. ภาพพจน์

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย (Royal Institute. 2002: 182) ได้ให้คำจำกัดความของภาพพจน์ไว้ว่า “ภาพพจน์ หมายถึง สำนวนภาษารูปแบบหนึ่ง เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ผิดแผก จากการเรียงลำดับคำ หรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือมีความหมายพิเศษ” ประเภทของภาพพจน์ตามแนวคิดที่ได้สังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการ ได้แก่ Pongpaiboon (1982) Mallikamas (2005) และ Royal Institute (2009) พบในบุปผาพาเพลิน จำนวน 6 ประเภท ได้แก่ อุปมา บุคคลวัต ปฏิปฐฉา อุปลักษณ์ การอ้างถึง และสัทพจน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อุปมา (Simile) คือ การเปรียบเทียบระหว่างของสองอย่าง ซึ่งอาจไม่ใช่ของชนิดเดียวกันหรือเรื่องเรื่องเดียวกัน ในการเปรียบเทียบมีคำที่แสดงว่าเหมือนเป็นเครื่องเชื่อม เช่นคำว่า ดัง ดุจ ประดุจ ดัง ราว กับ ปาน ฯลฯ เช่น

เป็นดอกไม้ใกล้ชิดสนิทนัก

ดอกเยื้องยักห้อยย้อยเป็นสร้อยสาย

ลมร่ำเพยพัดมาพาพริ้วพราย

ไม่เคยคลายรักที่มีต่อเธอ

ปีโกเนยสัมพันธ์สวยเฉลียวแลลัม

งามแอร่มแจ่มตาน่าชมเสมอ

ปานสาวสวยพริ้งแพรวพรรณผืนละเมอ

อยากเจอจะเจอไม่รู้สร้างเมื่อห่างกัน

จากตัวอย่าง บทกลอนชื่อ ปีโกเนย (Kaewkungwal. 2020, p. 43) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์อุปมา เนื่องจากดอกปีโกเนยมีสีส้มสวยงาม ผู้ประพันธ์จึงใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบสีสายนั้นกับสาวสวย โดยใช้คำเชื่อม “ปาน” หมายความว่า ดอกปีโกเนยที่มีสีสวยงามน่าชื่นชมนั้นเหมือนสาวสวยงามชวนฝัน

2. บุคคลวัต (Personification) คือ การกำหนดให้สิ่งซึ่งไม่ใช่มนุษย์ (เช่น สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ต้นไม้ ดอกไม้ ความคิด หรือนามธรรมใด ๆ ฯลฯ) มีสถานะเป็นมนุษย์ ทำกิริยาอาการพูด คิด มีสติปัญญาและอารมณ์ ความรู้สึก อย่างมนุษย์ทุกประการ เช่น

ผักแว่นคอยสีชมพูดูแลเหงา  
เจ้าจับเจ้าบนภูผาพาหม่นหมอง  
ทุกทุกวันเฝ้าคอยคนมามอง  
อยากจะร้องเรียกหาคนมาคอย  
ฉันมาแล้วมาหามาเยี่ยมเยือน  
จะไม่เลือนลิมเจ้าไปให้เหงาหงอย  
นึกคะนึ่งถึงเจ้าที่เฝ้าคอย  
จะไม่ปล่อยเจ้าแว้งคว้างร้างคนชม

จากตัวอย่าง บทกลอนชื่อ *ผักแว่นคอย* (Kaewkungwal. 2020, p. 67) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์ บุคคลวัต โดยให้ดอกผักแว่นคอยทำกิริยาเหมือนมนุษย์ คือ จับเจ้า เฝ้าคอย ร้องเรียก และแสดงอาการเหงาหงอย แคว้งคว้าง

3. ปฏิปจฉา (Rhetorical question) คือ การใช้คำถามออกไปเพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้ต้องการคำตอบ เช่น

แยมปิ้งเจ้ายิ้มแยมแจ่มใสใน  
จงใจก่อกับใครที่เहनทนอ  
สีชมพูผุดผาดอ่องล่อ  
ยิ้มแยมรอยชายมาเรียงเคียงอนงค์  
เจ้าเฝ้ามองชายชาติตรีที่คอยหา  
แยมคอยทำอย่าให้เก้อจนเพื่อหลง  
แยมปิ้งยังแยมยิ้มอย่างมั่นคง  
ถูกต้องปลงพิศواسมีอาจลิม

จากตัวอย่าง บทกลอนชื่อ *แยมปิ้ง* (Kaewkungwal. 2020, p. 57) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์ ปฏิปจฉาโดยการถามว่าดอกแยมปิ้งกำลังเฝ้ารักเฝ้ารอใครอยู่ การรอนั้นยังมั่นคงอยู่เสมอไป ไม่สามารถลิมเลือนความรักได้

4. อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การกล่าวเปรียบโดยตรงระหว่างสิ่งที่มีคุณสมบัติร่วมบางประการ ของของสองสิ่ง หรือมากกว่านั้นโดยมีคำแสดงเปรียบเทียบนั้นว่า “คือ” “เป็น” “เท่า” เช่น

กุหลาบมอญคือพรจากสวรรค์  
โสภาพรรณสีชมพูผ่องใส  
หอมทั้งวันรัญจวนชวนชื่นใจ  
หยิบยื่นให้คนรักด้วยรักดี

สีชมพูหวานซึ่งคะนึ่งรัก

วางบนตักหีบชมดมนะพี

แทนกลิ่นแก้มแฉล้มงามของน้องนี้

คอยวันที่เราสองครองรักกัน

จากตัวอย่าง บทกลอนชื่อ *กุหลาบมอญ* (Kaewkungwal. 2020, p. 36) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์อุปลักษณะเปรียบ “ดอกกุหลาบมอญ” กับ “พรจากสวรรค์” โดยใช้คำเชื่อม “คือ” หมายความว่า ดอกกุหลาบมอญมีคุณสมบัติที่ดี สวยงาม และมีกลิ่นหอม

5. การอ้างถึง (Allusion) คือ การกล่าวอ้างอิงไปถึงบุคคล เหตุการณ์ นิทาน วาทะสำคัญ หรือวรรณกรรมอื่นซึ่งอยู่นอกเรื่องที่เขียน โดยการเอ่ยถึงแต่เพียงสั้น ๆ ไม่มีคำอธิบายยาว ผลของการอ้างถึงคือ การเพิ่มพลังและสร้างความเข้าใจซัดให้แก่ข้อความนั้น ๆ เพราะเป็นการช่วยความเข้าใจในสิ่งใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และซึมซับด้วยการสัมผัสเข้ากับประสบการณ์เก่าที่ผู้อ่านมีอยู่แล้ว เช่น

รักของกามนิทวาสิภูรี

เผยวีสิตำไม่งามทรู

รักต้องทนทุกอย่างที่พรั่งพรู

รักกล้าสู้ไม่ท้อแท้แม้ยากเย็น

จากตัวอย่าง บทกลอน ชื่อ *รักเอ๋ย* (Kaewkungwal. 2020, p. 23) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์การอ้างถึง อ้างถึงนิยามความรักของวาสิภูรีนางเอกของเรื่อง *กามนิท* ที่เขียนเป็นภาษาเยอรมัน โดยชาวเดนมาร์ก ชื่อ Karl Adolph Gjellerup ต่อมา มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ เสถียรโกเศศและนาคะประทีปนำมาแปลเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2473 “วาสิภูรี” เป็นผู้หญิงเฉลียวฉลาด มีความรู้ ช่างคิด วาสิภูรีนิยามความรักเหมือนกับสีดาดังนิล เช่นเดียวกับพระศอของคิเว ที่ทรงดื่มพิษร้ายเพื่อรักษาโลกให้พ้นภัย นางมีมุมมองความรักที่แตกต่างกับกามนิท นางพยายามเข้าใจความรักที่เกิดขึ้นกับนาง และตระหนักถึงความเป็นมาในโลก ความรักของวาสิภูรีจึงมิได้มีแต่เพียงความสุขความบันเทิงอย่างเดียว แต่ต้องสามารถต้านทานพิษแห่งชีวิตที่ขมขื่นที่สุดได้เปรียบได้กับวลีที่ว่า “ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์”

6. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ การใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียงร้องของสัตว์ หรือเลียนเสียงกิริยาอาการต่าง ๆ ของคน เช่น

คาลิปโซคือท่าเต้นเป็นจิ้งหะ

ต๊ะตึงต๊ะคลอเพลงบรรเลงผสม

หนุ่มสาวเต้นเคียงกันมันเกลียวกลม

แสนเรีงรมย์เชิญมาเล่นเต้นด้วยกัน

จากตัวอย่าง บทกลอนชื่อ *คาลิปโซ* (Kaewkungwal. 2020, p. 214) ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์สัทพจน์ คำเลียนเสียงธรรมชาติ โดยเลียนเสียงดังของดนตรี เสียงดังเป็นจิ้งหะ “ต๊ะตึงต๊ะ”

เมื่อจำแนกความถี่ของภาพพจน์ทั้ง 6 ประเภท ที่ปรากฏในหนังสือบุปผาพาเพลิน เป็นจำนวนครั้ง และคิดเป็นร้อยละได้ดังตาราง

ตาราง แสดงความถี่และค่าร้อยละในการปรากฏของภาพพจน์แต่ละประเภท

ภาพพจน์	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
อุปมา (Simile)	132	62.56
บุคคลวิัต (Personification)	28	13.27
ปฏิพจน์ (Rhetorical question)	26	12.32
อุปลักษณ (Metaphor)	11	5.21
การอ้างถึง (Allusion)	8	3.79
สัทพจน์ (Onomatopoeia)	6	2.84
รวม	211	100

จากตารางแสดงให้เห็นว่า การปรากฏของภาพพจน์ในหนังสือ *บุปผาพาเพลิน* จำนวน 6 ประเภท มีความถี่ในการปรากฏของภาพพจน์มากที่สุด คือ อุปมา จำนวน 132 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 62.56 ส่วนภาพพจน์ที่มีความถี่ในการปรากฏน้อยที่สุด คือ สัทพจน์ จำนวน 6 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.84

## 2. แนวคิด

แนวคิด ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Theme ซึ่ง Sangkapantanon (1995, p. 250-251) กล่าวว่า แนวคิดในบทร้อยกรองนั้นหมายถึงความคิดอันเป็นศูนย์กลางในงานเขียนที่แสดงให้เห็นความเป็นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ของมนุษย์ *บุปผาพาเพลิน* มีแนวคิดด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ ธรรมชาติ ปรัชญาการใช้ชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และสังคม ดังนี้

1. **เรื่องธรรมชาติ** คือ สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไป ความงามของธรรมชาติที่ได้พบเห็นเป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงใจและยังให้แง่คิด เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตได้ บทกลอน *บุปผาพาเพลิน* นำธรรมชาติของดอกไม้มาบรรยายอารมณ์ความรู้สึก เช่น อารมณ์รัก อารมณ์เศิก อารมณ์คิดถึง เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(1)

ขนาดหอมโชยไปใกล้ใกล้บ้าน

ช่อดอกบานเต็มงามตามก้านกิ่ง

หอมชื่นใจคล้ายใบเตยมาเกยพิง

ชาวพราวพริ้งเพลินใจยามได้ดม

แก้มลูกน้อยกลอยใจใฝ่ผู้รัก

หอมกว่าน้อกยามจูบลูบหน้าผม

หอมดอกไม้หายไปตามสายลม

ซึ่งอารมณ์หอมแก้มลูกผู้ใจนาน

บทกลอน ชื่อ *ขนาด* (Kaewkungwal, 2020, p. 34) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดว่า ดอกขนาดเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมมากแต่กลิ่นแก้มของลูกนั้นหอมยิ่งกว่า กลิ่นของดอกไม้จะหายไปกับสายลม แต่กลิ่นหอมของแก้มลูกนั้นติดใจไปนาน

(2)

บัวดินบานเคียงดินทุกถิ่นฐาน

ดอกแย้มบานยามต้นฝนบนดินหอม

เหลืองขาวชมพูพรวรรวแต่มียอม

บานพร้อมเห็นขึ้นตาพาชื่นใจ

บัวดินประดับดินไม่สิ้นสวย

ไม่ส่ำรวยแสนสะอากส้างใส

ใบเรียวเขียวโยกเอนตามลมไกว

ทั้งดอกใบไหวไปมาน่าเอ็นดู

บทกลอน ชื่อ *บัวดิน* (Kaewkungwal. 2020, p. 119) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่า ดอกบัวดินเป็นดอกไม้ที่บานอยู่บนดิน มีสีสันสวยงาม มองแล้วชื่นตาชื่นใจ เป็นดอกไม้ประดับดินที่น่าเอ็นดู

2. ปรัชญาการใช้ชีวิต การดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้มีเป้าหมายและมีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องมีหลักการให้ยึดถือและปฏิบัติ และนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลจึงเป็นเครื่องกำหนดทิศทางที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิตไปอย่างราบรื่น แนวคิดด้านปรัชญาการใช้ชีวิตที่ปรากฏในบุปผาพาเพลิน มีดังนี้

2.1 ความเข้าใจสัจธรรมของชีวิต สัจธรรมของชีวิตมนุษย์มีเกิดขึ้นตั้งอยู่และเสื่อมไป ชีวิตมีทั้งช่วงเวลาขึ้นและช่วงเวลาลง การเข้าใจและยอมรับในสิ่งที่เป็นจริงเป็นหลักคิด ปรัชญาชีวิต ที่ต้องทำให้ได้โดยต้องเรียนรู้ ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจนเป็นวิถีชีวิตก็จะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ปรากฏในตัวอย่าง ดังนี้

(1)

สังขารนี้ไม่จีรังอย่าหวังเที่ยง

ไม่อาจเลี่ยงหลีกเลี่ยงจบสูญหาย

อนิจจังตามรู้รูปนามกายจรมันหมายไม่ประมาทขาดสังวร

บทกลอน ชื่อ *สาละที่กุสินารา* (Kaewkungwal. 2020, p. 145) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่า ร่างกายมนุษย์ไม่ยั่งยืนคงทน เป็นสิ่งไม่แน่นอน จึงไม่ควรประมาท

(2)

กาสะลองคำสัมผัสชดช้อย่นัก

แดดทាយทักแวววาวพราวแสงส่อง

เป็นชั้นช่องล่อตาราวทาทอง

เหมือนเรียกร้องเชิญมาดูชูดอกงาม

ส่วนกาตำล้าพองใจได้ยศศักดิ์

ผู้บอกรักอวยชัยให้ล้นหลาม

เกียรติยศเลื่องลือระบือนาม

เมื่อถึงยามสิ้นยศกำสรดทรวง



บทกลอน ชื่อ *กาสะลองคำ* (Kaewkungwal. 2020, p. 146) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่าชีวิตมนุษย์ที่มักมีทั้งสุขและทุกข์ เมื่อมียศศักดิ์ก็มีคนสรรเสริญ เมื่อถึงคราวหมดสิ้นยศก็มีความหม่นหมองใจ

(3)

ฉันมองเห็นโลกสุดสวยด้วยดอกไม้  
มีกลิ่นไอกลิ่นหอมหลายสีหวาน  
ทั้งรูปทรงหลายอย่างช่างตระการ  
แสนชื่นบานมวลมาลีไม่มีภัย  
ดอกค้ำคาวสีด้าชิตำฉันอึ้ง  
ชวนคะนิงชีพใหม่แต่สีใส  
มีชวากหนามคนใจทราชมหายมจิตใจ  
ต้องปลงได้โลกก็มีส่วนสีด้า

บทกลอน ชื่อ *ดอกค้ำคาว* (Kaewkungwal. 2020, p. 148) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่าชีวิตมนุษย์ที่มักมีสองด้านเสมอ เป็นเรื่องปกติ และเป็นสัจธรรมของชีวิตไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็พบได้ทั้งสิ่งดีและสิ่งชั่ว

2.2 การยึดมั่นในความดี ความดี คือ สิ่งที่เราทำไปแล้วตนเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย และเป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน การทำความดีจึงทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม มนุษย์จึงควรยึดมั่นในคุณความดีด้านต่าง ๆ ปรากฏในตัวอย่างเรื่องความกตัญญู

(1)

ท่านสถิต ณ สถานวิมานไหน  
ขอกราบไหว้บูชาทุกทิศที่  
ท่านคือเพชรเม็ดงามแห่งธานี  
เป็นเกียรติศรีวรรณศิลป์ไทยไปนิรันดร์  
ร้อยเรียงรำคำกลอนสุนทรสนาน  
ให้ผู้อ่านชมบุปผาพาสุขสันต์  
ล้วนหลายหลากมากสีมีหลายพันธุ์  
กราบครุณันอวยพรชัยให้กลอนงาม

บทกลอนชื่อ *กราบท่านกวีกลอนสุนทรภู่* (Kaewkungwal. 2020, p. 3) ผู้ประพันธ์แสดงการรำลึกถึงพระคุณของ สุนทรภู่ กวีเอกในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีชีวิตและสร้างสรรค์ผลงานใน 4 รัชกาล ได้รับการขนานนามว่ากวีสี่แผ่นดิน มีผลงานอันเป็นที่ยอมรับมากมาย สุนทรภู่ มีความชำนาญทางด้านกลอนเป็นพิเศษ ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านงานวรรณกรรม เมื่อ พ.ศ. 2529 วงการนักกลอนและกวีของไทยยกย่องท่านสุนทรภู่เป็นครูกลอนคนสำคัญ

(2)

นมสวรรค์โสภาพรรณถันแสนงาม

ซอร่วมสัมผัสแดงแฝงใบเขียว

นมจากถันผูกแม่ลูกเป็นเชือกเกลียว

รักไม่เขี้ยวรักแม่แท้จริงใจ

น้ำนมแม่สายใยทอใส่รัก

เลี้ยงพุ่มพริกกลุ่น้อยค่อยเติบโตใหญ่

มากคุณค่าโภชนากว่าสิ่งใด

คุณแม่ไ้ซรั้ค่าน้ำนมสมเทิดทูน

บทกลอน ชื่อ *นมสวรรค์* (Kaewkungwal. 2020, p. 50) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่น้ำนมของแม่มีคุณค่าทั้งทางโภชนาการ เลี้ยงร่างกายให้ลูกเติบโตได้ พระคุณของน้ำนมแม่ควรได้รับการเทิดทูน

(3)

มะลิแทนรักสลักใจพระคุณแม่

โอบอ้อมแผ่แก่ลูกให้สุขสม

ยามทุกซักร้อนปลอบใจให้หายระทม

ยามภริมย์ร่วมด้วยช่วยยินดี

พระคุณแม่มากล้ำเกินคำขาน

จะเขียนอ่านบอกได้ไม่ถ้วนถี่

อนรรฆค่าเกินค่าเพชรเก็จมณี

นมแม่นี้มะลิซ้อ้นซ้อ้นบูชา

บทกลอน ชื่อ *มะลิซ้อ้นบูชาแม่* (Kaewkungwal. 2020, p. 201) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดว่าพระคุณของแม่มีมากมาย ดูแลลูกทั้งยามทุกข์และยามสุข ไม่สามารถจะบรรยายถึงพระคุณของแม่ได้ครบถ้วนด้วยถ้อยคำทั้งพูดและเขียน พระคุณที่มีค่ามากกว่าเพชรหรืออัญมณี ขอน้อมบูชาด้วยดอกมะลิซ้อ้น

3. ขนบธรรมเนียมประเพณี คือ สิ่งที่คนในสังคมไทยนิยมปฏิบัติต่อเนื่องสืบต่อกันมา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติไทย ตัวอย่างที่ปรากฏคือการกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์

สารภีสีนวลเหลืองเรื่องรำไพ

เกสรไ้สร้เหลืองแจ่มแอร่มอร่าม

ผึ้งบินดมชมสารภีที่แสนงาม

บินวนตามลิ้นน้ำหวานชานเปรมปรีดี

เกสรแห่งสารภีมีคุณค่า

ใช้รักษาโรคหัวใจให้สุขศรี

ดอกลอยน้ำสรองค์พระนฤมามีในวันดีวันสงกรานต์สร่างใจ

บทกลอน ชื่อ *สารภี* (Kaewkungwal. 2020, p. 279) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่า ในวันสงกรานต์ จะใช้ดอกไม้หอมลอยน้ำไว้เพื่อสรงองค์พระ

4. ความยึดมั่นในศาสนา โดยปกติวันสำคัญทางพุทธศาสนาคือวันที่เคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น เมื่อครั้งพุทธกาล ใน *บุปผาพาเพลิน* ปรากฏแนวคิดนี้ ดังนี้

หอมประทีนขึ้นทรวงพวงบุหงา  
กลืนโขยมาชวนใจให้นึกถึง  
ดอกมณฑาเหลืองนวลชวนคะนึ่ง  
หอมหวานซึ้งอบวนชวนเชยชม  
สรวงสวรรค์นั้นมีมณฑารพ  
เทพน้อมนบบูชาพระสยาม  
ถวายพระเพลิงเถลิงเกียรติอัครบรม  
พุทธโคดม(ปริ)นิพพานลับดับรูปนาม

บทกลอน ชื่อ *มณฑา* (Kaewkungwal. 2020, p. 142) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่าในพุทธศาสนามีวันสำคัญคือวันถวายพระเพลิงพระพุทธรูปเจ้าหลังจากพระองค์เสด็จปรินิพพาน ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงวันสำคัญนี้ไว้ด้วยว่าเทวดาโปรยดอกมณฑารพบนพระสรีระพระพุทธรูปเจ้า เมืองกุสินาราในขณะนั้นจึงเต็มไปด้วยดอกมณฑารพ

5. แนวคิดเรื่องสังคม คือ การอยู่ร่วมกันของในสังคมช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างและพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ ใน *บุปผาพาเพลิน* ปรากฏแนวคิดนี้ ดังนี้

ดาวเรื่องบานรายเรียงเคียงคู่บ้าน  
งามตระการขึ้นนัยน์ตาพาหลงไหล  
ปลูกเป็นแถวมองมาน่าชื่นใจ  
ราวกับไฉ่ลู่อบาบฉาบด้วยทอง  
ดาวเรื่องเหลืองทั้งเมืองไทยเรืองรุ่ง  
หยุดตามมุ่งดำง่ากันป็นความหอม  
สมานความแตกต่างอย่างปรองดอง  
อันพี่น้องร่วมประเทศเขตแดนวันไทย

บทกลอน ชื่อ *ดาวเรือง* (Kaewkungwal. 2020, p. 152) ผู้ประพันธ์แสดงแนวคิดที่ว่าเมืองไทยจะรุ่งเรืองได้ คนไทยควรหยุดการทะเลาะกัน และให้สมานสามัคคีกันเหมือนพี่น้องร่วมประเทศเดียวกัน

จากการศึกษาแนวคิดของบทกลอนใน *บุปผาพาเพลิน* พบว่านอกจากแนวคิดสำคัญเรื่องธรรมชาติของดอกไม้มานานานาพันธุ์แล้ว ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตคือความไม่แน่นอน ชีวิตอาจพบได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี มีทั้งสุขและทุกข์ มนุษย์จึงควรปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุด อย่าได้กังวลกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และให้ยึดมั่นในคุณความดี เช่น ให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อบุพการี ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ

แนวคิดทั้งหมดนี้ได้สะท้อนความเป็นตัวตนของผู้ประพันธ์ออกมาผ่านบทกลอนแสดงถึงความเข้าใจโลก เข้าใจชีวิตผ่านประสบการณ์ชีวิตที่ได้ประสบมา

### บทส่งท้าย

จากผลการวิเคราะห์พบว่า หนังสือบุปผาพาเพลิน ของ ศาสตราจารย์ ดร. ศรีเรื่อน แก้วกังวาล มีการใช้ภาพพจน์ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับร้อยเรียงเพื่อช่วยถ่ายทอดอารมณ์และความคิดที่ซับซ้อนให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจและเกิดอารมณ์สะเทือนใจ ตลอดจนร่วมรับรู้ประสบการณ์ทางความคิดของผู้ประพันธ์ แนวคิดที่แทรกไว้ในบทประพันธ์ล้วนช่วยชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตได้อย่างกลมกลืน ผู้อ่านจะเพลิดเพลินทั้งอารมณ์และเพิ่มพูนสติปัญญาได้ในเวลาเดียวกัน สมดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้บนปกหลังคือ

“ร้อยบุปผาพาเพลินเชิญเปิดอ่าน

จะขึ้นบานรินฤทัยไม่รู้หาย

ร้อยลำนาคำกวีที่แพร่ไพเราะ

ประไพร้อยพราวเหล่าลดาพาสใจ”

### References

- Kaewkungwal, S. (2020). *Buppha Palern*. Bangkok: S. Offset graphic design. (in Thai)
- Mallikamas, K. (2005). *Literary Criticism*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. (in Thai)
- Pongpaiboon, S. (1982). *Literary Analysis*. Bangkok: Thai Watana Panich Press. (in Thai)
- Royal Institute. (2002). *Dictionary of English-Thai literary terms A.D. 2002*. Bangkok: Arun Press. (in Thai)
- Royal Institute. (2009). *Royal Academy Thai literary dictionary*. Bangkok: Royal Institute. (in Thai)
- Sangkapantanon, T. (1995). *Literary Criticism*. Mahasarakham: Mahasarakham University Press. (in Thai)